

PROGRAM SKUPA I
SAŽETCI IZLAGANJA

TIJELO I EMOCIJE

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Zagreb, 2023.

Studentski znanstveni skup

TIJELO I EMOCIJE

BODY & EMOTIONS

Program skupa i sažetci izlaganja

Uz potporu:

Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta
u Zagrebu

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Studentski znanstveni skup *Tijelo i emocije* organiziralo je uredništvo 18. broja časopisa studenata povijesti *Pro tempore* uz potporu Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izdavanje programske knjižice financirano je novcem dobivenim na *Natječaju za sufinanciranje studentskih projekata 2023.*

Organizacijski odbor skupa:

Marija Bišćan

Ivan Ćorić

Ivana Đorđić

Ivan Mrnarević

Tijana Vokal

Marko Zidarić

*Program skupa
i sažetci izlaganja*

STUDENTSKI ZNANSTVENI SKUP

TIJELO I EMOCIJE

BODY & EMOTIONS

Vijećnica

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,

20. travnja 2023.

Pro tempore časopis je studenata povijesti s Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji izlazi od 2004. godine. Časopis objavljuje znanstvene, stručne i pregledne radove te eseje, prikaze, intervjuje i druge priloge iz područja povijesti, arheologije, povijesti umjetnosti i ostalih srodnih disciplina. Jedna od glavnih svrha časopisa jest ponuditi studentima platformu za objavljivanje vlastitih radova te tako poticati studentsku istraživačku aktivnost i njihov znanstveni razvoj. Nakon što je prošle godine u uvjetima pandemije uredništvo časopisa odlučilo organizirati studentski skup na temu *Civilizacijskih i kulturnih susreta*, i ovogodišnja tema skupa istovjetna je tekućem broju časopisa. *Tijelo i emocije*, kao biološke konstante ili historijski i kulturno varijabilni fenomeni, mogu se u većoj ili manjoj mjeri proučavati u svim povijesnim razdobljima – tako i izlaganja sa skupa pokrivaju široki vremenski period od starog Istoka do modernog razdoblja. Premda je veći dio izlaganja posvećen aspektima tjelesnosti iz perspektive historije tijela, antropologije, filozofije i komparativne književnosti, manji dio izlaganja, koristeći se metodologijom historije emocija, predstavlja na koji se način one mogu analizirati u različitim vrstama povijesnih izvora. Izlaganja sa skupa, ovisno o pojedinačnim dogovorima s izlagačima, namjeravaju se objaviti u 18. broju časopisa *Pro tempore*.

Organizacijski odbor skupa
20. travnja 2023.

PROGRAM SKUPA

Skup se održava u Vijećnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu uz popratni *online* prijenos.

Četvrtak, 20. travnja 2023.

- 10.00**   **Otvaranje skupa**
Uvodna riječ i pozdrav **Marka Zidarića**,
glavnog urednika 18. broja časopisa *Pro tempore*
Skup otvara **prof. dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus**,
pročelnica Odsjeka za povijest
- 10.20**   **Antonija Lapaš**, Spalili su njegovo tijelo kao usijana vatra:
bolest u drevnoj Mezopotamiji
- 10.40**   **Ruben Prstec**, *Tijelo i euharistijska pobožnost u*
propovijedima Ivana Belostenca
- 11.00**   **Marta Jurković**, *O predodžbama i iskustvima: prilog*
proučavanju povijesti otjelovljenja
- 11.20**   **Stanka Mujo**, *Za pokrit moju čas, budući rodila mrtva,*
vrgla sam ga u jednu lokvu: čedomorstvo u Dubrovačkoj
Republici - motivacija, izvedba, kazna
- 11.40**   **Josip Majsec**, *Disciplina ljubavnih i seksualnih praksi*
- 12.00**   **Stjepan Tot**, *Prostitucija u Dubrovačkoj Republici*
- 12.20**   **Diskusija** (moderator: Ivan Ćorić)
- 12.40**   **Pauza** (do 14.00)

- 14.00**   **Kristina Miljković**, *Između duše i tela: Borisav Stanković (Nečista krv) i Emil Zola (Tereza Raken)*
- 14.20**   **Marko Zidarić**, *U traganju za izgubljenim kontinuitetom: opasne veze seksa, nasilja i smrti*
- 14.40**   **Lana Bunić, Filip Marko Srdić**, *Transrodnost na Balkanu – historija, društvo, tijelo, emocije*
- 15.00**   **Ivan Mrnarević**, *Historija emocija i hrvatsko srednjovjekovlje: mogućnosti istraživanja i istraživačka problematika*
- 15.20**   **Ivan Moškato**, *Izvori o mongolskoj provali u Ugarsko Kraljevstvo (1241-1242.) u kontekstu historije emocija*
- 15.40**   **Diskusija** (moderatorica: Tijana Vokal)
- 16.00**   **Završna rasprava i zatvaranje skupa**

SAŽETCI IZLAGANJA

Antonija Lapaš

univ. bacc. anthrop. et hist.

Spalili su njegovo tijelo kao usijana vatra: bolest u drevnoj Mezopotamiji

Tema izlaganja bolesti su i liječenje u Mezopotamiji, čemu se može pristupiti iz nekoliko zanimljivih perspektiva. Polazeći od toga da su uzrok većine bolesti vidjeli u djelovanju zloduha ili demona, možemo se zapitati za koja se božanstva vjerovalo da ih štite od takvih napada, odnosno koja su poznata po svojim iscjeliteljskim moćima. Nadalje Herodot piše da su svoje bolesnike iznosili na trg i da nisu imali liječnika, no temeljito proučavanje izvora dovelo je do toga da mnogi istraživači prepoznaju tri skupine ljudi – *bârû*, *āšīpu* i *āsû* – kao one koje su sudjelovale u liječenju na različite načine. Koja je bila njihova uloga i kako je tekao proces liječenja? Jesu li se iscjelitelji negdje školovali? Kakvo je bilo njihovo poznavanje ljudske anatomije i jesu li izvodili operacije? Pretpostavlja se da se oko 340 jednostavnih lijekova koristilo u Asiriji i Babiloniji, ponajviše biljnog podrijetla. Postoje mnoge teškoće pri pokušajima da se ove biljke identificiraju, no možemo se zapitati i kako su se nabavljale i u kakvim su se oblicima lijekovi koristili. Proučavajući Hamurabijev zakonik možemo dobiti odgovore na pitanja o trošku liječenja, pa saznajemo da nisu svi plaćali jednako s obzirom na to da zakonik prepoznaje tri društvene skupine: *awelum*, *mishkenum* i *wardum*. Pisani izvori i arheološka iskapanja omogućuju diskusiju o samim bolestima od kojih se bolovalo, a potom i pokušaj da se prepoznaju određeni trendovi u njihovoj frekvenciji tijekom mezopotamske povijesti. Konačno, zadnjih desetljeća mnogo se radi na istraživanju neuroloških i psihijatrijskih bolesti, posebice u Babilonaca kod kojih izvori svjedoče prisutnost poremećaja, odnosno bolesti poput moždanog udara, fobija, depresije, anksioznosti i epilepsije.

Ruben Prstec

student druge godine preddiplomskog studija povijesti i anglistike

Tijelo i euharistijska pobožnost u propovijedima Ivana Belostenca

Euharistijska pobožnost bila je i emblem i instrument legitimacije habsburške dinastije u ranom novom vijeku. Istovremeno, sakrament euharistije održavao je autoritet katoličkog klera, jedinog staleža koji je imao pravo posvetiti hostiju i učiniti je djelotvornom u procesu spasenja duše. Blagovanje hostije služilo je kao podsjetnik na pojedinčev položaj u društvu. Deset propovijedi o euharistiji Ivana Belostenca dio je diskursa dominantne vjerske politike hrvatskih staleža ranog novog vijeka, koja je bila u skladu s vjersko-političkom ideologijom habsburških suvremenika. Propovijedi se bave legitimiranjem, objašnjavanjem i dočaravanjem sakramenta euharistije. U Belostenčevoj se teologiji u tijelo upisuju razna teološka značenja; kako u ljudsko (grešno, iskvareno, bolesno), tako i u Kristovo tijelo (sveto, bezgrešno, ali ponižavajuće za Božjeg sina). Kako bi legitimirao svoje teološke stavove, Belostenec se koristi raznim prisposodobama i tumači prikladne biblijske izvještaje. Hostija je tijelo Kristovo; način na koji Belostenec to razlaže i prisposodbe koje koristi daju uvid u barokni pogled na tijelo i emocije, kao i na ulogu euharistijske pobožnosti u ranonovovjekovnoj habsburškoj Europi.

Marta Jurković

mag. philol. angl. et mag. hist.

O predodžbama i iskustvima: prilog proučavanju povijesti otjelovljenja

Za razliku od poststrukturalističkih pristupa koji su tijelo prikazivali kao (isključivo) diskurzivnu kategoriju, fenomenološki impostirana antropologija poziva na proučavanje procesa samoobjektivacije. U ovom izlaganju stoga ću nastojati propitati je li u okvirima historijske antropologije moguće istraživati ne samo povijesne predodžbe o tijelu, već i življeno iskustvo otjelovljenja. Kako bih to učinila, koncept interoceptije francuskoga filozofa Mauricea Merleau-Pontyja (1908. – 1961.) primijenit ću na fenomen akrimonije kakvim ga je u svojem medicinskom traktatu *Umijeće medicinskih mjerenja* (1614.) prikazao mletački liječnik Santorio Santorio (1561. – 1636.). Analizom ću ukazati i na rekurzivan odnos kulturnoga imaginarija na reflektivnoj i fenomenoloških osjećaja na predreflektivnoj razini, a shodno tome i na kulturnu uvjetovanost percepcije.

Stanka Mujo

studentica treće godine preddiplomskog studija povijesti

Za pokrit moju čas, budući rodila mrtva, vrgla sam ga u jednu lokvu: čedomorstvo u Dubrovačkoj Republici - motivacija, izvedba, kazna

Polazeći od definiranja ranonovovjekovnih obiteljskih struktura, seksualnih odnosa i praksi u Dubrovačkoj Republici nastoji se objasniti zašto je dolazilo do čedomorstava i što je bila temeljna motivacija za njihovo obavljanje. Uzevši u obzir da je sudskim vlastima bilo iznimno teško dokazati je li dijete mrtvorodeno ili je ubijeno nakon poroda, pokušavaju se objasniti sudske prakse

i procesi vještačenja. Analizira se i kojem su društvenom sloju najčešće pripadale djevojke i žene koje su se opredijelile za čedomorstvo. Na koncu slijedi osvrt na nekoliko pojedinačnih slučajeva čedomorstva iz Dubrovniku obližnjih Konavala.

Josip Majsec

univ. bacc. phil. et soc.

Disciplina ljubavnih i seksualnih praksi

Način na koji su se u povijesti prakticirale ljubav i seksualnost podvrgavao se raznim formalno i neformalno propisanim pravilima. U antičkoj Grčkoj specifičan oblik ljubavnih odnosa bila je pederastija, tj. odnos između starijeg muškarca i mladića, koji je često imao edukativan karakter. U srednjem vijeku pa sve do 20. stoljeća seksualne i ljubavne prakse bile su predmet discipliniranja i svrstavanja u korpus znanja koji Foucault naziva *scientia sexualis* (nasuprot antičkoj *ars erotica*). U 19. se stoljeću seksualnosti počinje pristupati iz naglašeno znanstvene perspektive klasificiranjem raznovrsnih seksualnosti i praksi, koje su se često normativno označavale kao dobre ili loše. Cilj je ovog izlaganja prikazati kako su se seksualnost i ljubav formalno i neformalno disciplinirale prihvatljivošću određenih praksi, ukazati na pravila koja definiraju kako i s kojim im se razlozima i ciljevima treba pristupati te otkriti kako su ti odnosi funkcionirali u širem sociopolitičkom kontekstu. Izlaganje će se referirati na Foucaulta, Douglasa i druge autore koji su istraživali povijesne kontekste seksualnosti i ljubavi.

Stjepan Tot

univ. bacc. hist.

Prostitucija u Dubrovačkoj Republici

U izlaganju će se pružiti pregled razvoja prostitucije u Dubrovačkoj Republici. Teorijski okvir koji je korišten prilikom istraživanja čini teorija socijalnog discipliniranja, a cilj je izlaganja pokazati je li u kasnome srednjem i ranome novom vijeku došlo do promjena u odnosu dubrovačke vlade i društva prema prostituciji. Razvoj prostitucije u Dubrovačkoj Republici odvijao se nesmetano do druge polovice 15. stoljeća kada su zabilježene prve zakonske i represivne mjere usmjerene protiv prostitutki. Daljnje mjere bile su donesene u ranome novom vijeku pod snažnim utjecajem širenja sifilisa, procesa konfesionalizacije i akumulacije državne moći. No zakonske i represivne mjere u Dubrovačkoj Republici bile su selektivne, tako da su kazneno odgovarale isključivo prostitutke koje su živjele izvan područja u kojemu je to njima bilo dopušteno i one koje su činile druga kaznena djela, tj. one prostitutke za koje su državne vlasti procijenile da negativno djeluju na javni moral.

Kristina Miljković

studentica osnovnih studija francuskog jezika i književnosti

Između duše i tela: Borisav Stanković (*Nečista krv*) i Emil Zola (*Tereza Raken*)

Prikazujući različite karaktere otelotvorene u ličnostima iz autentičnih sredina, Borisav Stanković i Emil Zola se u svojim delima, uglavnom, osvrću na duševna previranja, nagone i strasti koje upravljaju njihovim junacima i dovode ih do moralnog i telesnog propadanja. Njihova sudbina je usko povezana i determinisana društvenim miljeom iz kojeg potiču i naslednim gresima predaka. Ideja ovog izlaganja jeste da se pažnja usmeri na telesno i emotivno u *Terezi*

Raken i Nečistoj krvi i da se pokažu sličnosti i razlike između dweju glavnih junakinja. Prilikom izlaganja koristiće se metode analize, sinteze i komparacije. Za interpretaciju polazna tačka jesu tumačenja koja se bave naslednim i erotskim u delima ovih pisaca. Predmet razmatranja je evolucija Terezinog i Sofkinog lika kroz prizmu erotskog, kao i nečista krv njihovih predaka koja se manifestuje u njihovim nagonima. Detaljnom komparativnom analizom ukazaće se na koji način rasa, sredina i istorijski moment utiču na složene procese njihovih duševnih previranja.

Marko Zidarić

univ. bacc. litt. comp. et hist.

U traganju za izgubljenim kontinuitetom: opasne veze seksa, nasilja i smrti

Misao o smrti koja opsjeda seksualnu žudnju često je bila prisutna tijekom povijesti. Georges Bataille u svojem djelu *Erotizam* seks i smrt svodi pod zajednički nazivnik, opisujući ih kao izraze ljudske težnje za *kontinuitetom*. Ljudska bića po njemu su *diskontinuirana*, osuđena na individualnost i životni ciklus koji se odvija u samoći, dok je krajnji cilj gubljenje osjećaja sebstva u seksualnom činu ili, najizrazitije, u smrti koja uspostavlja osjećaj trajnog *kontinuiteta*. Međutim, svaki je otklon iz stanja diskontinuiranosti za njega nasilni čin, čime ga je moguće dovesti u vezu s notornim francuskim književnikom Marquisom de Sadeom, autorom čiji protagonisti do seksualnog zadovoljstva često dolaze uz pratnju eskalacije nasilja – ono je za njega i autentični izraz prirode, čime u potpunosti izokreće Rousseauovu paradigmu o izvornoj čovječjoj dobroti. U izlaganju će se na temelju osvrta na najrelevantnija djela koja čine de Sadeov opus nastojati analizirati na koji način francuski književnik negira kategoriju „protuprirodnog“ u seksualnosti. U skladu s time, nastojat će se objasniti njegovo viđenje seksualnog čina, koji za njega podrazumijeva radikalnu negaciju drugog. Autor će se osvrnuti i na načine na koje je de Sadeov svjetonazor

prisutan u samom *Erotizmu*, ali i na Camille Pagliu, feminističku autoricu koja je njegovo tumačenje prirode primijenila u analizi kanonskih umjetničkih djela zapadne civilizacije, te Piera Paola Pasolinija, talijanskog marksističkog umjetnika koji je danas najpoznatiji po filmskoj adaptaciji de Sadeova najzloglasnijeg romana *120 dana Sodome*.

Lana Bunić

studentica druge godine preddiplomskog studija fonetike i antropologije

Filip Marko Srdić

student druge godine preddiplomskog studija etnologije i kulturne antropologije te antropologije

**Transrodnost na Balkanu – historija,
društvo, tijelo, emocije**

Pojam transrodnosti danas je kontroverzan; u Hrvatskoj je nedavno dobio novu medijsku pažnju u okvirima slučaja „Zambija“. Reprezentacija, ideje i faktografija vezani uz temu transrodnosti nisu konzistentni i nerijetko su vidno pristrani. Jedna od uvriježenih koncepcija jest da se radi o suvremenoj inovaciji, čak se i na našim prostorima govori kako je riječ o „uvozu sa Zapada“. Cilj ovog izlaganja jest djelomično rasvjetljavanje određenih konfuzija vezanih uz ovu temu. Iznijet ćemo historijski pregled koji obuhvaća različite kulture, s fokusom na balkanski kontekst koji nam je najbliži, i tako utvrditi historicizam ove pojave. Nastavno na to, prikazat ćemo doživljaj tijela i tjelesnosti te njegovu relaciju s emocijama i stanjima transrodnih osoba (npr. socijalna izolacija), orijentirajući se na suvremenost u komparaciji s prethodnim povijesnim slučajevima i institucijama. Uz pisane izvore koristili smo i one usmene (intervjui s kazivačima) kako bismo upotpunili našu antropološku perspektivu.

Ivan Mrnarević

univ. bacc. hist.

Historija emocija i hrvatsko srednjovjekovlje: mogućnosti istraživanja i istraživačka problematika

Historija emocija relativno je mlada historijska subdisciplina. Propituje emocije kao povijesno i kulturno generirani društveni proizvod te stavlja u suodnos osjećaje i njihovu manifestaciju. Polazeći od kratkog predstavljanja pristupa i metoda historije emocija – emociologije Petera N. Stearnsa i Carol Z. Stearns, emotiva i emocionalnih režima Williama M. Reddyja te emocionalnih zajednica Barbare H. Rosenwein – nastoji se ukazati na mogućnosti istraživanja emocija u hrvatskom srednjovjekovlju na temelju analize povijesnih izvora kojima se povjesničari uobičajeno koriste za pisanje hrvatskih srednjovjekovnih povjesnica. Na temelju nekoliko odabranih izvora – papinskih pisama, ranosrednjovjekovnog epigrafskog materijala, materijalnih povijesnih izvora (ranosrednjovjekovnog liturgijskog namještaja), narativnog povijesnog izvora, pravnih spisa (oporuka) te srednjovjekovnog književnog žanra (*laudes civitatum*) – nastoji se oprimjeriti apliciranje pristupa i metoda historije emocija te ujedno pokušava detektirati emocionalni habitus i emocionalne prakse promatranih društvenih skupina i pojedinaca.

Ivan Moškateo
univ. bacc. hist.

Izvori o mongolskoj provali u Ugarsko Kraljevstvo (1241-1242.) u kontekstu historije emocija

Mongolska provala u Ugarsko Kraljevstvo jedna je od traumatičnih epizoda srednjoeuropske povijesti. Dva su najvažnija izvora koja govore o tome svjedočanstva splitskih klerika, nadbiskupa Rogerija iz Apulije (oko 1200 – 1266) i Tome Arhidakona (1200 – 1268). Iako se radi o suvremenicima, svaki od njih nudi svoju perspektivu, a s obzirom na potresnost događaja, zanimljivo ih je sagledati i usporediti kroz prizmu historije emocija. Ulogu emocija u ljudskim društvima potrebno je shvatiti kao nešto više od individualnih iskustava, odnosno kao društvene konstrukte uvjetovane povijesnim okolnostima. Metode i saznanja iz historije emocija mogu nam rasvijetliti kako su žitelji Ugarskoga Kraljevstva, a u prvom redu inteligencija, emocionalno doživjeli dolazak mongolskih horda. Rogerije iz Apulije bio je papinski prelat s različitim funkcijama u Ugarskom Kraljevstvu, a u starosti splitski nadbiskup. Svoj je izvještaj o Mongolima napisao 1243. ili 1244. godine dok je služio kao arhidakon Šoprona u Ugarskoj. Njegova *Žalosna pjesma (Carmen miserabile)* napisana je u prozi kao pismo kardinalu Jakovu di Pecorara kada je sjećanje na događaj još bilo svježije. Radi se o vrlo živom i dramatičnom opisu iz pera jednog od bivših zarobljenika. Tekst obiluje emotivima, pa tako čitamo o tjeskobi, panici i strahu koji nam ukazuju na emocionalni režim toga vremena. Mongolsko napredovanje, popraćeno okrutnim postupcima nad kojima lamentira Rogerije, stvorilo je atmosferu strepnje te ostavilo čitavo kraljevstvo traumatizirano. Njegovu priču imao je priliku čuti Toma Arhidakon, splitski kroničar i arhidakon. Iako je i sam mogao svjedočiti mongolskom upadu na Splitsko polje, svoje je izvješće sastavio u mirovini par desetljeća nakon događaja posvetivši mu četiri poglavlja u historiografskom djelu *Historia Salonitana*. Za razliku od Rogerija, pisanju je pristupio s određenom distancom, ostavljajući mjesta opisu mongolskog ratničkog umijeća. No u njegovoj trezvenosti

ipak su prisutni emotivi koji nam otkrivaju emocionalnu težinu događaja. Primjerice, vidjevši mongolsko znakovlje ispred Splita, Ugri su se „sledili u duši“ te su „drhtali od straha primajući sakrament euharistije“, a osjećaj se proširio i „pokolebao“ grad. Rogerijeva i Tomina svjedočanstva mongolske provale u Ugarsko Kraljevstvo ukazuju na važnost emocija u oblikovanju povijesnih narativa. Analizirajući njihovu upotrebu emotiva uz emocionalne režime kojima pripadaju možemo jasnije razumjeti način na koji je čovjek doživljavao i pamtio povijesne događaje. Emocionalni režim straha koji su stvorili Mongoli imao je dugoročne posljedice na Ugarsko Kraljevstvo te nam daje bolji pogled na emocionalni krajolik srednje Europe 13. stoljeća.

Bilješke / Notes:

Izdavač:

Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Časopis studenata povijesti „Pro tempore“

Urednik:

Marko Zidarić

Lektura i korektura:

Tina Čatlaić

Mislav Graonić

Vida Sever

Oblikovanje:

Filip Šimunjak

Tisak:

Studio moderna d.o.o.

Naklada:

Tiskano u 50 primjeraka

Slika na omotu:

Mattia Pretti, Sveti Sebastijan

(National Museum of Capodimonte, ©FreeUsePolicy).

Zagreb,

2023.

